

زيارتنامه حضرت ابوالفضل العباس عليه السلام

لا ادرى منى له امام جعفر صادق عليه السلام

رسم الخط این نسخه از زیارتنامه از روی قرآن شماره ۳۵ کتابخانه آستان قدس رضوی منسوب به امام جعفر صادق علیه السلام استخراج شده است

هدیه به محضر حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف و حضرت سید الشهداء علیهما السلام

زیارتنامه حضرت ابوالفضل العباس(ع) یکی از استوارترین متون زیارتی است که به سند معتبر از امام صادق(ع) رسیده است، به همین منظور «حیدر الجد» در کتاب «وَهَج النبراس فی شرح زیارة العباس» به شرح مضامین زیارتنامه ابوالفضل(ع) پرداخته است. حضرت ابوالفضل العباس(ع) در خانه‌ای زاده شد که جایگاه دانش و حکمت بود، علمدار دشت نینوا در چهارم شعبان سال ۲۶ هجری در مدینه‌النبی پا به عرصه گیتی نهاد و در همان ابتدا از پرتو هدایت پدر بزرگوارش امیرمؤمنان(ع) و دو برادر رشیدش امام حسن(ع) و امام حسین(ع) بهره‌ها برد و به طور مستقیم از اهل بیت(ع) علوم و اسرار الهی را آموخت. قمر بنی‌هاشم در روز عاشورا در حالی به خوبی امتحان خویش را در درگاه الهی پشت سر گذاشت که امام حسین به هنگام شهادتش این چنین فرمود:

«الار ااکسو کلوی و فنی حالی»

اکنون پشتم شکست و چاره‌ام کم شد، این جمله نشان از جایگاه رفیع حضرت عباس(ع) در پشتیبانی از ولایت دارد. و چه زیبا حضرت حجت(عج) این وفاداری سقای دشت نینوا را ترسیم می‌کند، امام موعود(عج) در قسمتی از زیارتنامه‌ای که برای شهدای کربلا ایراد کردند، این چنین حضرت عباس(ع) را مورد خطاب قرار می‌دهند:

السلام علی ابن الفضل العباس بر امد المومنین المواسی احاه بنفسه الاخذ لعده مر امسه
الفاد له الواق الساع الیه نامه المقطوعه بداه لمر الله فائله بزید بر الرفاد الحی
و حکمه بر الطفیل الطاب

سلام بر ابوالفضل العباس، پور امیرمؤمنان(ع) کسی که: جان خود را نثار برادرش کرد، دنیا را وسیله آخرت خود قرار داد، فدای برادرش شد، نگهبان بود و سعی بسیار کرد تا آب را به لب تشنگان برساند، دو دستش در جهاد فی سبیل الله قطع شد، خداوند قاتلان او یزید بن رقاد و حکیم بن طفیل طائی را لعنت کند.

این چنین بود حضرت ابوالفضل(ع) به سبب اوج معرفت به ذات مقدس امام زمان خود و بصیرت فوق‌العاده‌اش با جان نثاری در راه ولایت در تاریخ اسلام و شیعه ماندگار شد و ایشان از جمله معدود غیر معصومین هست که از معصوم برای ایشان زیارتنامه صادر شده است. از آنجایی که متون زیارتی در برگیرنده اصول اخلاقی و عقاید استوار شیعه است و پیش‌تر توسط معصومین برای شیعه به یادگار مانده است، می‌تواند به عنوان مستندترین الگوی عملی شیعه محسوب شود، به گونه‌ای که در درون این زیارات علاوه بر آشنایی با عرفان عملی و نظری، راه نجات و رستگاری را توکل کردن به ذات اقدس الهی معرفی می‌کند و بهترین راه میانبرد توسل کردن به ذوات مقدسه می‌خواند.

شرحی درباره کتاب «وَهَج النبراس فی شرح زیارة العباس» از صدر اسلام تا کنون زیارت‌نامه‌های مختلفی صادر شده است که نویسندگان مختلفی به شرح و تبیین این مسئله پرداخته‌اند، از جمله کتاب «وَهَج النبراس فی شرح زیارة العباس» تألیف حیدر الجد که از سوی عتبه مقدسه عباسیه در کربلا انتشار یافته است، به بازخوانی شرح چرایی صدور زیارت برای قمر بنی‌هاشم می‌پردازد.

زیارتنامه حضرت ابوالفضل العباس(ع) یکی از استوارترین متون زیارتی است که به سند معتبر از امام صادق(ع) رسیده است، یعنی سندی دقیق و قابل اطمینان در مورد قمر بنی‌هاشم محسوب می‌شود. متن زیارت را محدث بزرگ سده چهارم، جعفر بن محمد بن قولویه در کتاب «کامل الزیارات» روایت کرده است؛ کتابی که به شهادت مقدمه مؤلف، در آن از هیچ راوی غیر ثقه روایت نمی‌کند، البته اهمیت این کلام ابن قولویه تا آنجا است که بعضی از دانشوران بزرگ شیعی، حضور یک راوی در شمار راویان ابن قولویه را دلیلی بر ثقه بودن او می‌دانند. این گنجینه سر به مهر زیارت حضرت عباس(ع) تا کنون کمتر گشوده شده و گوهرهای درون آن کمتر نمایش داده شده است، «حیدر الجد» پژوهشگر معاصر نجفی در کتاب خویش در قالب ۳۱ فصل کوتاه، به شرح و توضیح مفردات و عبارات و مضامین زیارتنامه ابوالفضل(ع) پرداخته و رساله‌ای زیبا و در خور ارائه کرده است، وی در نگارش این کتاب، از ۷۸ منبع معتبر استفاده کرده و در عین حال، در توضیح به اختصار روی می‌آورد.

از مهم‌ترین درس زندگی علمدار دشت نینوا یاری حجت خدا در تمام شرایط، حتی در دشوارترین وضعیت‌ها است، بنابراین زیارت حضرت عباس(ع) می‌تواند به عنوان نسخه علمی در عصر دوران غیبت و ظهور در یاری به امام زمان(عج) مؤثر باشد. در خبری از حضرت سجاد(علیه‌السلام) آنچه حاصلش این است روایت شده:

خداوند رحمت کند عباس(علیه السلام) را که نسبت به برادر خود ایثار کرد و جانش را فدای آن حضرت نمود تا این که در راه یاری او دو دستش را از بدن جدا کردند و خدا به جای دو دست او دو بال به آن جناب عنایت فرمود که مانند جعفر بن ابیطالب(علیه السلام) با آن دو بال همراه فرشتگان در بهشت پرواز می‌کند و برای عباس(علیه السلام) در قیامت نزد خدا مقامی است که مورد غبطه همه شهداست و تمام شهیدان را آرزوی مقام اوست.

متن زیارت حضرت عباس علیه السلام به مناسبت میلاد سراسر نور ایشان در شعبان ۱۴۳۱ هجری قمری با دستخط منسوب به امام جعفر صادق علیه السلام که رسم الخط این نسخه توسط حمید رابعی از روی قرآن شماره ۳۵ کتابخانه آستان قدس رضوی استخراج شده است منتشر می شود :

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سَلَامٌ عَلَى سَلَامٍ مَلَائِكَةِ الْمَعْوِزِ وَالسَّامَةِ الْمَوْسَى وَالْحَادِيَةِ الْكَافِرِ وَالْحَمِيمِ
السَّامَةِ وَالْحَادِيَةِ وَالْمَوْسَى وَالْحَادِيَةِ وَالْحَمِيمِ وَالْحَادِيَةِ وَالْحَمِيمِ
السَّامَةِ وَالْحَادِيَةِ وَالْمَوْسَى وَالْحَادِيَةِ وَالْحَمِيمِ وَالْحَادِيَةِ وَالْحَمِيمِ
السَّامَةِ وَالْحَادِيَةِ وَالْمَوْسَى وَالْحَادِيَةِ وَالْحَمِيمِ وَالْحَادِيَةِ وَالْحَمِيمِ

والمطلوب المهيكم فحواك الله حر د سوله وحر اهلوا هو مبر وحر
فكلمه والحس والحس كلواك الله علم اهل الحوا ما
كلواك واحسب واحسب علم حفي الداد لبر الله من فلك ولبر
الله من حل حفا واسمع لومك ولبر الله من حار سكا ولبر ما
العواك اسهد انا فاك مكلوما وار الله منو لكم ما وكدكم
حسك لار اهلوا هو مبر واهدا انكم وطي مسلم لكم وانا لكم نابع
واكلوي لكم منده حى لکم الله وهو حر الحاکم منکم منکم لا
مع حدوکم انا لکم وانا انکم من الوهم واهر حالکم واهکم من
الکافر هل الله امة هلکم الالدي والالسر .

پس داخل شو و بچسبان خود را به ضریح در حالی که رو به قبله باشی و بگو :

السلام عليك ايها السيد الكافي المصطفى له ولو سواه ولا هو الموهب والحر
والحر كى الله عليهم وسلم والسلام عليك ودحمه الله وبركاته ومعونه
ودكواته وحى دوحك وديك اسهد واسهد الله انك مكسب على
ما مكي على الددور والماهدور في سبل الله الماكخور له في جهاد
احداه المبالور في كونه اولاه الدالور حراحاه فواك الله اكل
الحوا واكلو الحوا واولو الحوا واولو حوا احد مهر وى لسه
واسحاب له دحوه واطاخ ولاه اموه اسهد انك هذ السن في
الكنه واعكبه حاه المهود هيك الله في السهدا وحيل دوحك
مع ادواح السهدا واعكاك من حاه امسها مولا وامكها حوا ودم
دكوك في حلى وحسوك مع السن والكدنر والسهدا والكالحر
وحس اولك دهها اسهد انك لم نهر ولم لكل وانك مكسب على كونه

مر امورک معدنا الکالحر ومسننا للسر فجمع الله لنا وسک وترد سوله واولناه
فی فادر المحسن فانه اذحم الواحصر

پس برو به سوی بالای سر و دو رکعت نماز کن و بعد از این دو رکعت هر چه خواستی نماز کن و بسیار خدا را بخوان و در عقب نمازها بگو :

اللهم کل علی محمد واری محمد ولا تدعی لی فی هذا المکار المکرم
والمسهد المسکرم دننا الا عفره ولا هما الا فرجه ولا مرقا الا سعفه ولا
عنا الا سوره ولا ددنا الا سکه ولا حوطا الا امسه ولا سملا الا حمسه ولا
کانا الا حمله ولا دننا الا ادله ولا حاحه من حوانع الدنا والاحوه
لک فها دکا ولی فها کلاخ الا فکسها نا اذحم الواحصر

پس برگرد به سوی ضریح و در نزد پایبست و بگو :

السلام علیک یا انا الملک العالی بر امور العومسیر السلام علیک یا انا الملک العالی
السلام علیک یا انا الملک العالی وافیهم انما وافیهم لدر الله

و احو كلهم على الا سلام اسهد بعد اكله له ولو سوله ولا حكا هم
الا على العوا سي طير الله امه عليك ولتر الله امه كلمك ولتر الله امه
اسحلتك منك المادوم واللهك حومه الا سلام هم الكانو
المهادد المادي الاكرو والاع الداع خراجه المحتسب الى كانه
ده الواعك فما د هده من الواعك الحوال والنا الحمل والحق
الله لدد حه االك في داد السهم اللهم ابي يعوكك لو ااده اولالك دحه
في نواك و دحا لمعوكك و حوال احساك ف ساك ان اكي على محمد واه
الكاهولر و ان لعل دد في لهم دادا و حسي لهم فاد ا و دادا في لهم معوله و حالي
لهم كله و ادد حالي ادداع المكونر و احنلي ممر لعلك من داده
مساهد احساك معلما منحا هدا سوحك حوران الدوم و سو
العو و كسف الكورب اكل اهل العوي و اهل المعوره

و چون خواستی وداع کنی آن حضرت را به جهت بیرون آمدن، پس نزد قبر برو و بگو :

اَسْئَلُكَ يَا سُبْحَانَكَ يَا سُبْحَانَكَ يَا سُبْحَانَكَ يَا سُبْحَانَكَ يَا سُبْحَانَكَ
وَيَا حَمْدَكَ يَا حَمْدَكَ يَا حَمْدَكَ يَا حَمْدَكَ يَا حَمْدَكَ يَا حَمْدَكَ
وَيَا دِيْنَكَ يَا دِيْنَكَ يَا دِيْنَكَ يَا دِيْنَكَ يَا دِيْنَكَ يَا دِيْنَكَ
وَيَا نَبِيَّكَ يَا نَبِيَّكَ يَا نَبِيَّكَ يَا نَبِيَّكَ يَا نَبِيَّكَ يَا نَبِيَّكَ
وَيَا مُحَمَّدًا يَا مُحَمَّدًا يَا مُحَمَّدًا يَا مُحَمَّدًا يَا مُحَمَّدًا يَا مُحَمَّدًا
وَيَا عَلِيًّا يَا عَلِيًّا يَا عَلِيًّا يَا عَلِيًّا يَا عَلِيًّا يَا عَلِيًّا
وَيَا آلَهُمْ يَا آلَهُمْ يَا آلَهُمْ يَا آلَهُمْ يَا آلَهُمْ يَا آلَهُمْ
وَيَا وَرَثَتَهُمْ يَا وَرَثَتَهُمْ يَا وَرَثَتَهُمْ يَا وَرَثَتَهُمْ يَا وَرَثَتَهُمْ يَا وَرَثَتَهُمْ

پس دعا کن از برای خود و به جهت والدین خود و از برای مردان مؤمن و زنهای مؤمن و اختیار کن از دعاها هر دعایی را که می‌خواهی .

ترجمه :

سلام خدا و سلام فرشتگان مقربش و پیامبران مرسلش و بندگان شایسته‌اش و همه شهیدان و صدیقان و دروهای پاک و پاکیزه در آنچه می‌آید و می‌رود بر تو باد ای فرزند امیرمؤمنان، شهادت می‌دهم برای حضرتت به تسلیم و تصدیق و وفا و خیرخواهی، برای یادگار پیامبر مرسل (درود خدا بر او و خاندانش باد) و فرزندزاده برگزیده و راهنمای دانا و جانشین تبلیغ‌گر و ستم‌دیده غارت‌زده، خدا از جانب پیامبر و امیرمؤمنان و حسن و حسین (درود خدا بر ایشان) جزایت دهد برترین جزا به خاطر این که صبر کردی و کار خویش را تنها به حساب خدا گذاشتی و یاری نمودی پس چه نیکو سرانجامی است خانه آخرت؛ خدا لعنت کند کسی را که تو را کشت و لعنت کند کسی را که جاهل بود به حقت و حرمتت را سبک شمرد و خدا لعنت کند کسی را که بین تو و آب فرات پرده شد، شهادت می‌دهم که تو مظلومانه کشته شدی و خدا به وعده‌ای که به شما داده وفا می‌کند، به سوی تو آمدم ای فرزند امیرمؤمنان، وارد به محضر شمایم، دلم تسلیم و پیرو شماست و خود نیز پیرو شمایم، یاری‌ام برای شما مهیاست تا خدا حکم کند و او بهترین حکم‌کنندگان است، پس با شمایم تنها با شما نه با دشمن شما، من به شما و بازگشتتان مؤمن و به آنان که با شما مخالفت کردند و شما را کشتند کافر، خدا بکشد امتی را که شما را با دست‌ها و زبان‌هایشان کشتند.

سلام بر تو ای بنده شایسته فرمان‌بر خدا و رسول خدا و امیرمؤمنان و حسن و حسین (درود خدا بر آنان باد)، سلام و رحمت خدا و برکات و مغفرت و رضوانش بر تو و بر روان و تن تو، شهادت می‌دهم و خدا را شاهد می‌گیرم که تو به همان مسیری رفتی که اهل بدر رفتند و در آن راه از دنیا گذشتند، آن مجاهدان در راه خدا و خیرخواهان برای خدا، در مبارزه با دشمنان خدا و تلاش‌گران در یاری اولیایش، آن دفاع‌کنندگان از عاشقانش، خدا پاداشت دهد، به برترین و بیشترین و کامل‌ترین پاداش و وفاکننده‌ترین پاداش، یکی از آنان که به بیعت او وفا کرد و دعوتش را اجابت نمود و از والیان امر اطاعت کرد؛ شهادت می‌دهم که در خیرخواهی کوشیدی و نهایت تلاش را انجام دادی، خدا تو را در زمره شهیدان برانگیزد و روح را در کنار ارواح نیکبختان قرار دهد و از بهشتش وسیع‌ترین منزل را به تو

عطا کند و برترین غرفه‌ها را ارزانی نماید و نامت را در بالاترین درجات بالا برد و با پیامبران و صدیقان و شهدا و شایستگان محشور نماید، آن‌ها که خوب رفیقانی هستند، شهادت می‌دهم که تو سستی نورزیدی و باز نایستادی و بر آگاهی از کارت از دنیا رفتی، در حال پیروی از شایستگان و پیروی از پیامبران، پس خدا بین ما و رسول خود و اولیایش در جایگاه‌های فروتنان گرد آورد که او مهربان‌ترین مهربانان است.

خدایا درود فرست بر محمّد و خاندان محمّد و در این مکان مکرم و زیارتگاه بزرگ، برای من گناهی مگذار جز آن‌که بیامری و نه اندوهی جز آن‌که برطرف نمایی و نه بیماری جز آن‌که شفا دهی و نه عیبی جز آن‌که بیوشانی و نه رزقی جز آن‌که بگسترانی و نه ترسی جز آن‌که ایمنی دهی و نه پراکندگی جز آن‌که گرد آوری و نه دور از نظری جز آن‌که حفظ کنی و دیدارش را نزدیک نمایی و نه حاجتی از حاجت‌های دنیا و آخرت که تو را در آن رضایت و مرا در آن مصلحت است جز آن‌که برآوری، ای مهربان‌ترین مهربانان.

سلام بر تو ای ابا الفضل العباس فرزند امیرمؤمنان، سلام بر تو ای فرزند سرور جانشینان، سلام بر تو ای فرزند اولین نفر امت در اسلام آوردن و پیش‌ترینشان در ایمان و استوارترینشان در پای‌بندی به دین خدا و با احتیاط‌ترینشان بر اسلام، شهادت می‌دهم که تو برای خدا و رسولش و برادرت خیرخواهی نمودی، پس چه خوب برادر همدردی بودی، خدا لعنت کند امتی را که تو را کشت و لعنت کند امتی را که به تو ستم روا داشت و لعنت کند امتی را که حرمت‌های تو را حلال شمرد و پرده احترام اسلام را درید، پس چه نیکو صبرکننده، جهادگر، حامی، یاری‌دهنده و برادر دفاع‌کننده از برادرش بودی و پاسخ‌دهنده طاعت پروردگارش و علاقه‌مند به آنچه دیگران به آن بی‌رغبت شدند که همان پاداش بزرگ و ستایش زیباست و خدا تو را به درجه پدرانیت، در بهشت‌های پر نعمت ملحق کرد؛ خدایا معترض زیارت اولیایت شدم به خاطر رغبت در پاداشت و امید به آمرزش و احسان فراوانت، پس از تو می‌خواهم که بر محمّد و خاندان پاکش درود فرستی و روزی‌ام را به خاطر ایشان زیاد نمایی و زندگی‌ام را به خاطر آنان برقرار داری و زیارتم را به حق آنان مقبول قرار دهی و حیاتم را دلپسند فرمایی و مرا با گروه اهل کرامت همراه نمایی و از کسانی قرار دهی که از زیارت زیارتگاه‌های عاشقانت رستگار و کامیاب بازمی‌گردند، درحالی‌که مستوجب آمرزش گناهان و پوشیدن عیب‌ها و برطرف شدن گرفتاری‌ها شده باشد، به راستی تو اهل پروا و آمرزشی.

تو را به خدا می‌سپارم و خواستار رعایت توأم و بر تو سلام می‌فرستم، ایمان آوردیم به خدا و رسول و کتابش و به آنچه پیامبر از پیش خدا آورد، خدایا ما را با گواهان این حوادث بنویس، خدایا آن را آخر عهد من از زیارت قبر فرزند برادر رسولت (درود خدا بر او و خاندانش باد) قرار مده و زیارتش را همواره تا زنده‌ام می‌داری روزی من فرما و مرا با او و با پدرانش در بهشت محشور گردان و میان من و او و رسول و اولیای شناسایی ایجاد کن. خدایا بر محمّد و خاندان محمّد درود فرست و مرا بمیران، بر پایه ایمان به خود و باور نسبت به پیامبرت و ولایت امیرمؤمنان و امامان از فرزندانش (درود بر آنان باد) و بیزاری از دشمنانش آن‌که من ای پروردگارم همانا به این امر خشنودم و درود خدا بر محمّد و خاندان محمّد.